

Cafè Filosòfic **IN DIVINA VERITAS**

Sessió 21. **Dilluns, 18 de Desembre de 2023**

Per a la propera sessió del Cafè comptarem amb la participació d'en Francesco Deri¹, que ens farà una breu dissertació inicial al voltant de la documentació que ens ha fet arribar i adjuntem tot seguit. La qüestió central serà:

De què parlem quan parlem de progrés?

“Si intentem tenir en compte el mirall, no acabarem descobrint res més que les coses que hi ha. Si volem copsar les coses, al final no tornem a res més que al mirall.”

Friedrich Nietzsche

VERITAT I PROGRÉS

EN LES TESIS DE LA FILOSOFIA DE LA HISTÒRIA DE WALTER BENJAMIN

Quina relació tenim amb el passat? Com podem entendre el present que ens pertany i al qual pertanyem? Alguns creuen que la veritat del present es pot descobrir a partir del futur, és a dir, considerant totes aquelles promeses que es contenen en aquest present. Altres s'endinsen en el passat i estudien les troballes arqueològiques que, a poc a poc, emergeixen de temps llunyans i intenten il·luminar el present, fosc i impenetrable.

¹ Francesco Deri, nascut a Livorno l'any 1984, ha estudiat humanitats a la Universitat de Gènova. S'ha graduat com a actor de teatre a l'escola Alessandra Galante Garrone de Bolonya. És actor, professor de teatre i poeta de carrer. Fundador del cercle cultural *La Loggia di San Bernardo* a Gènova, actiu des del 2009 fins al 2014. Ha estudiat filosofia al llarg de deu anys amb Nicola Bucci, alumne de Giorgio Agamben. Ha dirigit i produït dos llargmetratges d'argument filosòfic: "L'ocàs dels oracles" (2011) i "Le Antigoni" (2014). A Catalunya organitza esdeveniments de poesia, està produint i dirigit una pel·lícula sobre Antonio Machado i Walter Benjamin i és llibreter.

“La cuestión es la siguiente: existe una tendencia que podríamos denominar, de una manera un tanto irónica, marxista académica, o del marxismo académico, que consiste en buscar cómo las condiciones económicas de la existencia encuentran en la conciencia de los hombres su reflejo o expresión. Creo que esta forma del análisis, tradicional en el marxismo universitario de Francia y de Europa en general, tiene un defecto muy grave: el de suponer, en el fondo, que el sujeto humano, el sujeto de conocimiento, las mismas formas del conocimiento, se dan en cierto modo previa y definitivamente, y que las condiciones económicas, sociales y políticas de la existencia no hacen sino depositarse o imprimirse en este sujeto que se da de manera definitiva.

Me propongo mostrar a ustedes cómo es que las prácticas sociales pueden llegar a engendrar dominios de saber que no sólo hacen que aparezcan nuevos objetos, conceptos y técnicas, sino que hacen nacer además formas totalmente nuevas de sujetos y sujetos de conocimiento. El mismo sujeto de conocimiento posee una historia, la relación del sujeto con el objeto; o, más claramente, la verdad misma tiene una historia.

Me gustaría mostrar en particular cómo puede formarse en el siglo XIX, un cierto saber del hombre, de la individualidad, del individuo normal o anormal, dentro o fuera de la regla; saber éste que, en verdad, nació de las prácticas sociales de control y vigilancia. Y cómo, de alguna manera, este saber no se le impuso a un sujeto de conocimiento, no se le propuso ni se le imprimió, sino que hizo nacer un tipo absolutamente nuevo de sujeto de conocimiento. Podemos decir entonces que la historia de los dominios de saber en relación con las prácticas sociales, excluida la preeminencia de un sujeto de conocimiento dado definitivamente, es uno de los temas de investigación que propongo.”

Michel Foucault, La verdad y las formas jurídicas

El terme *mundus* en llatí designava una gran obertura circular en el terreny que els romans feien en el moment de fundar una ciutat. Es diu que en el moment de la fundació de Roma, Ròmul i tots els que l'havien seguit es van reunir al voltant del *mundus* i van llançar un grapat de la terra del país d'on havien vingut. Per tant llançaven part del seu passat en aquella fossa i després la cobrien amb una gran pedra anomenada *lapis manalis* i allà fundaven la nova ciutat. La saviesa dels homes antics,

però, no s'aturava només a abandonar el seu passat per invertir lliurement en les apostes del futur, sabien bé que res no es pot esborrar sense desfermar la ira d'algun déu. Per això tres vegades a l'any es retirava el *lapis manalis*, se suspendien les activitats públiques i bèl·liques, i es permetia que els esperits dels morts, els *manes*, d'on venia el nom de la pedra, es comunicessin amb el món dels vius. Aquest moment s'anomenava *mundus patet*, en què la frontera entre el passat i el present es difuminava, els ciutadans tornaven a parlar amb els seus avantpassats i els esperits antics es confonien amb els vius. Sobre el *mundus* es fundaven les ciutats.

El materialista històric de les tesis de Walter Benjamin (1892-1940) sobre la filosofia de la història es troba sempre en el moment del *mundus patet*, on el present només es pot copsar a partir d'una contracció del temps en què cada instant és la concentració de la seva pre i posthistòria i cada instant està carregat de temps fins al punt d'esclatar.

Walter Benjamin és un marxista que ha llegit Proust, la seva filosofia no és dogmàtica, no estableix sistemes, és evocadora i molt sovint poètica. Les tesis de la filosofia de la història no van més enllà: no volen establir un sistema, sinó suggerir idees. **En aquest cafè filosòfic tractarem les tesis partint d'allò que evoquen en el nostre pensament, partint de les imatges i idees que ens suggereixen, discutint-les lliurement, pensant en la filosofia no com una llista de significats i conceptes, sinó com una praxi, com una disciplina en potència.**

“Articular històricament el passat no significa conèixer-lo «tal y como verdaderament ha sigut». Significa adueñarse de un recordo tal y como relumbra en el instant de un perill. Al materialisme històric li incumbe fixar una imatge del passat tal y como se li presenta de improviso al subjecte històric en el instant del perill. El perill amenaça tant al patrimoni de la tradició com a los que la reben. En ambos casos es un i el mateix: prestar-se a ser instrument de la classe dominant. En tota època ha de intentar-se arrancar la tradició al respectiu conformisme que està a punt de subyugarla.

El Mesías no veine únicament com redentor; veine com vencedor del Anticristo. El don de encender en el passat la chispa de la esperança sólo es inherente al historiador que està penetrado de lo siguiente: tampoco los muertos estarán seguros ante el enemigo cuando éste venza. Y este enemigo no ha cesado de vencer.”

Walter Benjamin, Tesis de filosofía de la historia

Els historiadors afirmen que la distància de temps entre ells i els fets objecte de la seva anàlisi és fonamental per comprendre millor la veritat d'un esdeveniment. Però, què observa realment l'historiador de la història? Des de quin punt de vista analitza un document? Quina relació hi ha entre la recerca científica i la ideologia? Quin és l'origen de la ciència i què implica la idea d'una filosofia que és presentada com una cerca de la veritat? Quina és la feina de l'historiador que excava i busca entre les restes de la història? Podem imaginar realment la història del pensament com la història d'un progrés de les idees?

Les lluites socials i polítiques que han sacsejat la història de la humanitat han lliurat al món occidental el model polític de la democràcia com un model "imperfecte, però el menys dolent que hem trobat".

Com intervé l'ideal democràtic en el camp de la ciència? Podem dir sense reserves que la pluralitat de punts de vista és una garantia d'imparcialitat?

“Insisto en que se deje por fin de confundir a los trabajadores filosóficos y, en general, a los hombres científicos con los filósofos, en que justo aquí se dé rigurosamente «a cada uno lo suyo», a los primeros no demasiado, y a los segundos no demasiado poco. Acaso para la educación del verdadero filósofo se necesite que él mismo haya estado alguna vez también en todos esos niveles en los que permanecen, en los que tienen que permanecer sus servidores, los trabajadores científicos de la filosofía; él mismo tiene que haber sido tal vez crítico y escéptico y dogmático e historiador y, además, poeta y coleccionista y viajero y adivinador de enigmas y moralista y vidente y «espíritu libre» y casi todas las cosas, a fin de recorrer el círculo entero de los valores y de los sentimientos valorativos del hombre y a fin de poder mirar con muchos ojos y conciencias, desde la altura hacia toda lejanía, desde la profundidad hacia toda altura, desde el rincón hacia toda amplitud. Pero todas estas cosas son únicamente condiciones previas de su tarea: la tarea misma quiere algo distinto, exige que él cree valores. Aquellos trabajadores filosóficos modelados según el noble patrón de Kant y de Hegel tienen que establecer y que reducir a fórmulas cualquier gran hecho efectivo de valoraciones es decir, de anteriores posiciones de valor, creaciones de valor que llegaron a ser dominantes y que durante algún tiempo fueron llamadas «verdades”

Friedrich Nietzsche, Mas allá del bien y del mal

ANNEX

Tesis sobre filosofía de la historia de Walter Benjamin (1940)

<https://dialektika.org/2021/03/29/tesis-sobre-filosofia-de-la-historia-walter-benjamin/>

Cafè Filosòfic **IN DIVINA VERITAS**

Organitza:

ELEA
ESCOLA DE FILOSOFIA
PENSAMENT · DIÀLEG · TRANSFORMACIÓ

\ www.elea.cat

Col·labora:

LADIVINA
ESPAI CREATIU